

фізичного виховання в Україні. Разом з тим вона є складовою частиною системи спеціальної підготовки та одним із її предметів, складовою і невід'ємною частиною навчання і виховання спеціалістів.

Список бібліографічних посилань

1. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України : монографія. Львів : АСВ, 2012. 367 с.
2. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗС України : монографія. Харків : ХУПС, 2012. 286 с.
3. Афонін В. М., Лойко О. М. Історія підготовки військово-педагогічних кадрів фізичного виховання для збройних сил // Сухопутні війська Збройних Сил України: історія, сучасність, розвиток (до 20-річчя Збройних Сил України) : матеріали доп. наук.-практ. конф. (24.11.2011). Львів : АСВ, 2012. С. 153–156.
4. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей : навч. посіб. Львів : Штабар, 1997. 207 с.
5. Фіногенов Ю. С. Проблемні питання кадрового забезпечення спеціальної фізичної підготовки силових структур України // Фізична підготовка особового складу збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід сучасність, проблеми та перспективи розвитку : матеріали міжвідом. наук.-метод. конф. Київ, 2014. С. 209–220.
6. Федоров В. Г. Научно-теоретические основы многоуровневого военно-физкультурного образования : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. СПб., 1998. 39 с.
7. Щеголев В. А. Физическая подготовка иностранных хармий : учеб. пособие. СПб. : МО РФ, 2007. 272 с.

Надійшла до редколегії 15.04.2019

УДК 159.9:351.741(477)

Т. О. ФРОЛОВА,

курсант факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Розглянуто актуальні проблеми поліпшення рівня професійної психологічної підготовленості працівників Національної поліції України до дій в екстремальних умовах. Результати проведеного дослідження довели, що в професійній підготовці працівників поліції особливе місце займає їх психологічна підготовка. З огляду на екстремальність професії поліцейського, тобто її постійної пов'язаності з можливістю раптового виникнення небезпеки, підвищеним ризиком для життя і здоров'я автором роботи аналізуються наступні методи професійної психологічної підготовки працівників поліції: практичні психологічні вправи і тренування, моделювання перебування в критичних ситуаціях та стресових впливів і методів їх подолання.

Ключові слова: професійна психологічна підготовка поліцейських, навантаження, екстремальні умови діяльності, ризик.

Діяльність сучасного працівника Національної поліції України безпосередньо спрямована на захист громадян, їх прав і свобод, охорону громадського порядку і громадської безпеки, профілактику злочинів і боротьбу з правопорушеннями. Разом з тим,

зауважимо, що специфіка професійно-службової поліцейської діяльності передбачає істотний вплив на психіку і особистісні властивості працівників, підвищуючи ймовірність розвитку у них в майбутньому ознак професійної деформації («вигорання»).

Працівник поліції щодня стикається з різноманітними загрозами, як фізичного, так і психологічного походження. Регулярне спілкування з громадянами, що знаходяться в стані афекту (істерії, паніки), участь в заходах по відновленню громадського порядку, застосування зброї і прийняття відповідальності за життя і здоров'я інших людей - все це обумовлює постійну присутність у професійно-службовій діяльності поліцейського таких стресових факторів, як нав'язливе почуття небезпеки, ризик, раптовість нападу, невизначеність ситуації, негативне емоційне реагування, тиск з боку оточуючих осіб і багато іншого. Все це разом узятє призводить до хронічних перевантажень, погіршення психологічного і фізіологічного самопочуття поліцейських, значного зниження мотивації та працездатності. Виникають проблеми незадоволеності службою, її низькою результативністю, неможливістю реалізувати себе в роботі, домогтися значних результатів.

Аналізуючи факти вказані вище, стає зрозуміло, що в процесі професійно-службовій діяльності працівникам поліції нерідко доводиться стикатися з надмірно високими фізичними і емоційними навантаженнями, несприятливим режимом праці і відпочинку, що супроводжуються високою мірою ризику, небезпекою для життя і здоров'я. Це, в свою чергу, вимагає від поліцейських високого рівня сформованості в них не лише фізичній, бойовій, а й психологічній готовності до результативних дій, особливо в екстремальних умовах.

Відомо, що одним з шляхів підвищення надійності людини в небезпечних умовах для життя є формування емоційної стійкості, яка визначається вольовими якостями особистості. В. Л. Марішук і В. І. Євдокимов [1] виділяють найбільш розповсюджені ознаки екстремальності, що відносяться до різних видів професійної діяльності. Розглянемо їх з точки зору конкретних умов виконання поліцейськими звичайних професійно-службових обов'язків:

1) різноманітні емоціогенні дії, виникаючі у зв'язку з небезпекою, труднощами, новизною, відповідальністю служби, обмеженого ліміту (тим більше дефіцитом) потрібній для прийняття рішення інформації. Успішність професійної діяльності кожного працівника залежить від ухвалення швидких (до того ж єдино правильних) правових рішень, від яких залежить не тільки розкриття злочинів, але і життєва доля громадян;

2) загроза масового ураження, стихійного лиха. Через свої професійно-службові обов'язки працівники поліції забезпечують охорону громадського порядку у випадках стихійних лих, техногенних катастроф;

3) дії вночі, при сенсорній депривації, а також при явному надлишку суперечливої інформації. Саме у темний час доби збільшується активність кримінальних елементів, що робить необхідним посилення несення служби, особливо працівниками поліції громадської безпеки;

4) розвиток стану паніки у населення на окремих територіях, наприклад, в умовах проведення операції об'єднаних сил (ООС). Працівники поліції в особливих умовах і повинні стати тим стримуючим чинником, який не дозволить їй розвинутися, піддатися дії деструктивних факторів;

5) надмірна психічна напруга в умовах особливо відповідальній розумовій, психомоторній діяльності при доволі значних навантаженнях на пізнавальні процеси: увага, сприйняття, пам'ять, уява та ін. Вимоги, що пред'являються до працівників поліції – необхідність запам'ятовувати великі об'єми інформації, оперувати ними за короткий проміжок часу тощо;

6) надмірне навантаження на мовні функції, особливо в умовах сильних емоцій. Діяльність працівників поліції пов'язана з необхідністю передачі великого обсягу вербальної інформації (роз'яснення громадянам, ведення допиту тощо);

7) високі фізичні навантаження при надмірних проявах сили, витривалості, швидкості. Діяльність працівника поліції припускає фізичну протидію злочинцям, що пред'являє високі вимоги до рівня відповідних фізичних якостей;

8) висока фізична та емоційна напруга при дії прискорень, вестибулярних навантажень, різких перепадів барометричного тиску, дихання під надмірним тиском;

9) робота камерального профілю (слідчих, експертів та ін.) зазвичай проходить в обстановці вирішення особливо складних завдань, порушення намічених планів терміновими завданнями, фактично без перерв, в тісноті, а також переважно в сидячому положення, що в другій половині дня може привести працівника в стан втоми, який вимагає прояву високого самовладання, стриманості, уміння мобілізувати себе на продовження якісної роботи;

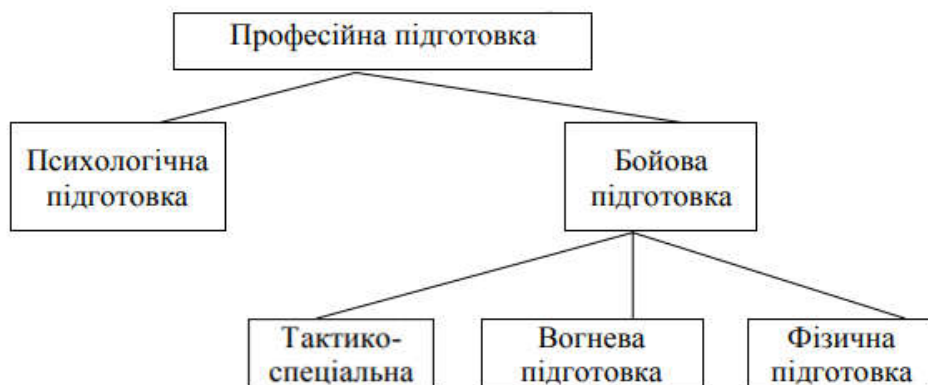
10) дія несприятливих мікрокліматичних умов: жару, холоду, високої вологості, кисневої недостатності, підвищеного складу вуглекислоти у повітрі. Дані чинники можуть викликати загальне стомлення організму. Важливе значення також має стійкість організму до несприятливої дії метеорологічних чинників;

11) несприятлива дія різних радіочастот, шумів, вібрації. Працівник поліції повинен уміти швидко адаптуватися до даних умов і, не дивлячись ні на що, діяти згідно ситуації, що склалася;

12) почуття голоду та спраги. В екстремальних ситуаціях працівникові поліції нерідко доводиться вирішувати завдання в умовах позбавлень (або можливих порушень) в режимі прийому їжі, нормальних умов для відпочинку і сну, дотримання звичайної особистої гігієни тощо [4].

До екстремальних ситуацій також слід віднести виражені несприятливі функціональні та психічні стани, що розвинулися у результаті зовнішніх екстремальних дій або глибоких переживань, які потім самі по собі перетворилися на відповідні несприятливі для людини дії. Визначені ознаки екстремальності в професійній діяльності працівників поліції дають змогу сформувати навчальні плани, які забезпечать необхідний рівень теоретичних знань, умінь та навичок фахівців до дій в екстремальних ситуаціях, а також спланувати та розробити серію тренінгових занять для формування емоційної стійкості, вольових якостей особистості. Зокрема, найбільш простим та ефективним методом релаксації є психотонічне тренування, розроблене Є. Джекобсоном в основу якого закладене вплив тону м'язів і дихання на нервову систему. До них належать такі вправи, як особливі дихальні техніки, вплив на біологічно активні точки, аутогенне тренування [4].

Професія поліцейського відноситься до категорії екстремальних, тобто пов'язаних з постійною небезпекою та підвищеним ризиком. Тому професійна підготовка працівника поліції є комплексною, що складається з декількох спеціальних видів.

Професійна діяльність поліцейського пов'язана із застосуванням службової (табельної) зброї при виникненні екстремальної ситуації. Професійний статус працівника поліції, високий рівень відповідальності та специфіка діяльності вимагають від нього високого рівня не тільки спеціальної фізичної і вогневої підготовленості, певних знань і вмінь щодо системи «людина-зброя», але й особливої загартованості психіки [3].

Ось чому в професійній підготовці працівників поліції особливе місце займає їх психологічна підготовка. Психологічну підготовку можна визначити як багатовекторний

комплекс заходів, спрямований на формування у поліцейських наступних професійно важливих якостей:

- 1) психологічної урівноваженості;
- 2) емоційно-вольової загартованості;
- 3) вміння долати страх та інші негативні психічні стани;
- 4) вміння адекватно реагувати на психологічні і фізичні навантаження;
- 5) вміння не розгубитись в екстремальних ситуаціях;
- 6) психологічну готовність миттєво та рішуче використати і застосувати табельну зброю, спецзасоби та заходи безпосереднього фізичного впливу до осіб, які злочинно посягають на права і свободи громадян.

На ефективність психологічної підготовки значною мірою впливають методи її проведення. Методи психологічної підготовки складають єдину систему, що дозволяє планомірно, науково обгрунтовано та якісно впливати на почуття, мислення та пам'ять поліцейських, формувати та розвивати необхідні професійні психологічні якості. До основних методів психологічної підготовки працівників поліції ми відносимо:

- 1) практичні психологічні вправи і тренування;
- 2) моделювання перебування в критичних ситуаціях та їх рефлексія;
- 3) стресові впливи та їх подолання.

Важливе місце у психологічній підготовці працівників поліції займають тренування в екстремальних умовах, що включають до себе вивчення теорії та практики поведінки у кризових ситуаціях, які пов'язані із підвищеним ризиком та загрозою для життя. Із виникненням реальної загрози та вступом у єдиноборство з правопорушником, поведінка поліцейського, всі його дії повинні визначатися вмінням керувати власним психічним станом в умовах патогенного впливу стрес-факторів екстремальної ситуації та рівнем професійної підготовки в цілому.

Одним з основних критеріїв, що характеризує рівень професійної підготовленості працівників поліції, є вміння впоратися з негативним психоемоційним станом, який виникає в екстремальних умовах.

Для встановлення професійної психологічної придатності поліцейських доцільно використовувати наступні критерії:

- 1) стресостійкість;
- 2) адекватний рівень тривожності;
- 3) інтелект;
- 4) креативність в поведінці;
- 5) вмотивованість на вищий рівень досягнень та цілеспрямованість;
- 6) готовність до ризику.

На наш погляд, професійна психологічна підготовка поліцейських має реалізовуватися шляхом проведення навчально-практичних занять з використанням інтерактивних технологій та методик навчання (тренінгів, ділових ігор, психодрам, ситуаційних завдань, брейнстормінгів, кейсів, відпрацювань смуг перешкод тощо).

Вважаємо, що з метою докорінного поліпшення якості психологічної підготовленості працівників підрозділів Національної поліції України доцільно доповнити перелік видів

службової підготовки, закріплених у Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженому наказом МВС від 26.01.2016 № 50, таким видом, як професійна психологічна підготовка поліцейських. Вона має на меті розвиток загальних і спеціальних професійних психологічних здібностей, знань, умінь и навичок поліцейських, а також (це головне!) формування системної якості поліцейського - психологічної готовності особистості до професійно-службової діяльності в екстремальних умовах.

Зауважимо, що підвищення опорності організму поліцейського до несприятливих дій за допомогою фізичних вправ в комплексі з психологічними тренуваннями може бути забезпечене лише в результаті систематичних занять впродовж тривалого часу, що потребує залучення відповідного правового забезпечення. Але на сьогодні в Україні відсутня нормативно-правова база проведення психологічної підготовки поліцейських, тому актуальним завданням є розробка низки нормативно-правових актів, що відповідним чином врегулювали би питання, пов'язаних з організацією та проведенням психологічної підготовки поліцейських. Також доцільно розробити комплексну програму організації та проведення психологічної підготовки поліцейських Національної поліції України, яка затверджувалася і проваджувалася відповідним наказом МВС України – важливим нормативним документом, спрямованим на покращання професійно-психологічної підготовки працівників поліції.

Список бібліографічних посилань

1. Марищук В. Л., Евдокимов В. И. Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса. СПб. : Сентябрь. 2001. 234 с.
2. Остафійчук Т. В. Психолого-педагогічна підготовка працівників міліції до дій в екстремальних ситуаціях // Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки в діяльності вищих навчальних закладів МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 16 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 46–48.
3. Ярещенко О. А., Горпинич Г. Ф. Особливості психологічної підготовки працівників особистої охорони до дій в умовах виникнення екстремальних ситуацій з охоронюваною особою // Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 14 берез. 2014 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. С. 213–215.
4. Остапович В. П., Кирієнко Л. А., Котляр Ю. В., Барко В. В. Особливості надання психологічної допомоги учасникам АТО : посібник / за ред. В. О. Криволапчука. Київ : ДНДІ МВС України, 2017. 163 с.

Надійшла до редколегії 15.04.2019

УДК 343.851+005.336.5

Д. О. ХОВАНОВА,

курсант факультету економіко-правової безпеки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Ю. М. Волков, *викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРЕВЕНТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Здійснено аналіз зарубіжного законодавства у сфері превентивної діяльності поліції та визначено можливості його застосування в Україні.

Ключові слова: *превентивна діяльність, досвід зарубіжних країн, Community Policing, профілактична діяльність.*